

Правове мислення, чи інтелект не вичерпується раціональністю. «Чистого» чуття права, що було б вільним від правового мислення, взагалі не існує [3]. В правовій сфері має працювати і емоційний інтелект, ера суто абстрактних раціональних форм мислення, здається, себе вичерпала.

Цілісне правове мислення має бути відповідальним і турботливим. Воно має вирости із живого правового буття і зумовлюватися всією повнотою людського буття. Воно має бути передбачливим. Його найперша турбота – це *передбачення наслідків* прийняття рішень суб'єктами права по різних напрямках. Не можемо не підтримати позицію, відповідно до якої логіки, вищої від логіки буття, для цілісного правового мислення бути не може. Мислення, для якого логіка життя є другорядною, а життя має бути препаративним відповідно до абстрактно-формальних схем, рано чи пізно збанкрутує. Найгірше в цьому плані те, що наслідки від цього можуть бути аж надто відчутними для нас всіх.

Список використаних джерел

1. Терлюк М., О. Ющик. До проблеми якості закону України як джерела права. Право України. 2017. № 6. С. 17–26.
2. Братасюк М.Г. Цілісне правове мислення як чинник сучасного правового розвитку. М-ли міжнар.наук. конф. «Правова держава: історія, становлення та перспективи побудови в суч. Україні» (Ужгород, 14–15 лютого 2020). Видавничий дім «Гельветика», 2020. 120 с. С. 111–114.
3. Причепій Є.М., Чекаль А.М. та ін.. Філософія. К., 2001. С. 350–411.

Бригінець Олександр Олексійович,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова, доктор
юридичних наук, доцент

ФОРМУВАННЯ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОЇ ДУМКИ СТОСОВНО КАТЕГОРІЇ «БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ»

Виникнення проблеми безпеки пов'язане з першими спробами держави оцінити загрози навколишнього світу. Зазначимо, що категорія «безпека» містить у собі не абсолютне, а тільки відносне і смислове значення, яке вона набуває лише у зв'язку з конкретними об'єктами або сферою функціонування. Вона об'єктивно носить конкретно історичний характер і тісно пов'язана з усіма формами і напрямками взаємодії в системі правовідносин. Тому протягом людської історії поняття «безпека» розвивалося, набувало нового змісту. Прикладом важливості терміна «безпека» виступає відома піраміда Маслоу, що визначає безпеку як основоположну категорію, за

умови дотримання якої буде відбуватися розвиток людини і навіть саме її існування на планеті. Саме потреба у безпеці дає імпульс основним потребам, спрямованим на збереження життя як унікальної форми існування [1]. Ще з початку створення соціальної організації саме життя є основним параметром. Воно виступає способом оцінки якості забезпечення безпеки.

Перша згадка про безпеку була у 28 розділі книги Єзекіїля Старого Заповіту, де зазначалося: «І буде роботою істини мир, а працею правди – спокій і безпека навіки». Необхідно враховувати, що в перекладі з давньогрецької безпека означала «володіння (управління) ситуацією» [2, с. 143]. Тобто ще з доісторичних часів питання безпеки були актуальними.

Уже в античній філософії піднімалося питання взаємозв'язку безпеки з господарськими та політичними відносинами (безпека як захист держави та її громадян від різних загроз, зокрема, з волі злих сил). Демокріт, наприклад, під безпекою розумів можливість пристосування людини до умов життя і виживання найбільш пристосованих істот. Аристотель безпеку зводив до проблеми самозбереження. Епікур вважав, що безпеку можна знайти у тихому сімейному житті та на відстані від натовпу. У стародавні часи розуміння безпеки не виходило за межі буденного уявлення і трактувалось як відсутність небезпеки для людини. У такому значенні поняття «безпека» застосовувалося давньогрецьким філософом Платоном [3].

В епоху становлення християнства і раннього середньовіччя безпека трактувалась як невід'ємний атрибут божественного провидіння, як функція віри. Розвиток християнства призвів до зміни розуміння сутності безпеки та умов її забезпечення. Католицизм формувався як організація, одним з вирішальних завдань якої було забезпечення власної безпеки специфічними методами (з позицій військової організації), протестантизм створювався як релігія, сприяюча збереженню безпеки у вигляді індивідуальної економічної захищеності. Православ'я зберегло вихідну християнську загальносоціальну спрямованість віри у загальне спасіння – звідси соборність, як сутність безпеки особистості, реалізована тільки в єдності з суспільством [4, с. 422].

У Середньовіччі під безпекою розуміли спокійний стан духу людини, яка вважала себе захищеною від будь-якої небезпеки. З 1190 року у словнику Роберта [5, с. 167] термін «безпека» означав спокійний стан духу людини, яка вважала себе захищеною від будь-якої небезпеки. Але цей термін у лексиці народів Європи не набув широкого розповсюдження і практично не використовувався аж до XVII століття.

Тільки у XVII-XVIII ст. у державах Європи утверджується точка зору, що держава має своєю метою забезпечення загального добробуту і безпеки. Завдяки філософським концепціям Т. Гоббса, Д. Локка, Н. Макіавеллі, Ж.-Ж. Руссо, Б. Спінози та інших мислителів XV-XVIII століття [6, с. 42] поняття «безпека» почало визначатись як стан

людини, за якого відсутня реальна загроза. Саме в ті часи вчені займалися теоретичною розробкою цього поняття.

У період становлення капіталізму наукові уявлення про безпеку розвивалися в руслі ідей так званого природного права. Т. Гоббс трактував проблему безпеки щодо своєї теорії походження держави і вважав, що держава покликана підтримувати і захищати права громадян, в т.ч. право громадян на особисту і громадську безпеку [7, с. 321].

Відчутні руйнівні наслідки, які принесли Європі війни і революції XIX століття, значно змінили уявлення людей про сутність поняття «безпека». Ним стали позначати не тільки стан окремої держави, а й навіть міжнародного співтовариства держав. Й. Зонненфельс запропонував версію, згідно з якою «безпека» – це такий стан, при якому для всіх без винятку відсутня реальна загроза, що для конкретної людини означало приватну, особисту безпеку, а для держави – громадську безпеку. Саме тому і термін «безпека» отримує нове трактування. «Безпека» – це певний стан, ситуація спокою, що виявляється в результаті реальної небезпеки (як фізичної, так і моральної), а також матеріальні, економічні, політичні умови, відповідні органи та організації, що сприяють створенню цієї ситуації [8, с. 13–14]. Війни та революції висунули безпеку на перші місця в політиці, економіці, науці. В. Парето ввів у методологію аналізу всі можливі фактори впливу на розвиток досліджуваного процесу, надаючи необхідні значення факторам впливу, які реально визначають питому вагу кожного з них – від нульового до максимального рівня [9]. Надалі визначення безпеки трансформувалося в поняття стану, при якому будь-який суб'єкт перебуває в положенні захищеності і не піддається негативному впливу небажаних чинників.

У юридичних документах на території України термін «безпека» вперше вживався за часів присутності у складі Російської імперії. Поняття «безпека» використовувалося щодо діяльності, спрямованої на боротьбу з державними злочинами і було прерогативою політичного розшуку. Це питання підіймалося в указах російських царів Василя III, Петра I, а також у більш пізніших реформах С. Вітте і П. Столипіна [10]. Досить часто воно вживалося і у постановах радянського уряду періоду Нової економічної політики та індустріалізації народного господарства.

Сам термін «державна безпека» наводиться в «Положенні про заходи щодо охорони державного порядку та громадського спокою», що було видане у 1881 році, та ототожнюється з «громадською безпекою» [11, с. 24]. Досить скоро у законодавстві було закріплено поняття «охорони громадської безпеки» як діяльності, спрямованої на боротьбу зі злочинами проти держави. Лише у кінці 20-х років минулого століття було остаточно законодавчо закріплено питання щодо підпорядкування інтересів особи інтересам держави. Вважалося, що інтереси держави повинні бути пріоритетними перед інтересами особи, адже новоутворена держава краще знає як захистити кожного

конкретного громадянина, тобто, захищаючи державні інтереси, тим самим всебічно охороняє права та інтереси власних громадян. Як наслідок – посягання на інтереси держави каралося набагато жорсткіше, ніж протиправні дії щодо конкретної особи.

Список використаних джерел

1. Бригінець О.О. Правове регулювання фінансової безпеки України: монографія. Ірпінь: Університет ДФС України, 2016. 362 с.
2. Шаллер Дж. Книга Книг. Короткий вступ до Біблії. Київ, 2007. 377 с.
3. Читанка з філософії. К.: Довіра, 1992. Т.1: Філософія стародавнього світу. 181 с.
4. Экономическая безопасность России: Общий курс: учебник / под ред. В. К. Сенчагова. М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2009. 815 с.
5. Сидні. І. Лендау. Словники: Мистецтво та ремесло лексикографії / перекл. з англ. Ольги Кочерги. К.: К.І.С., 2012. 480 с.
6. Пол Стретерн Макиавелли. М.: Азбука-Аттикус, 2014. 96 с.
7. Гоббс Т. Избранные сочинения. М.: Соцэкгиз, 1926. 748 с.
8. Экономическая и национальная безопасность: учебник / под ред. Е. А. Олейникова. М., 2004. С. 13–14.
9. Pareto V. Trattato di sociologia generale / V. Pareto. V. 1–2. Mil. 1964.
10. Ахтямов В. В. Психоисторические аспекты жизни С. Ю. Витте и П. А. Столыпина: автореферат на соис. науч. ст. канд. ист. наук URL: www.dslib.net/istoriaotechestva/ahtjamov2.html/.
11. Кири́н А. В. Теория административно-деликтного права: автореф. дис на соискание учен. степени докт. юрид. наук / А. В. Кири́н. М.: ФГБОУ ВПО Российская академия народного хозяйства и государственной службы при Президенте РФ, 2012. 57 с.

Ванджурак Роман Васильович,
аспірант кафедри філософії права
та юридичної логіки Національної академії
внутрішніх справ, адвокат

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ПОГЛЯДИ ДАВНЬОГРЕЦЬКИХ «СЕМИ МУДРЕЦІВ» І СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ ПРАВО

Право, як і будь-яке явище нашого суспільства, утворилося не саме по собі, а формувалось упродовж тисячоліть, трансформувавшись з примітивних уявлень наших предків про справедливість у довершені логічно-складовані правові системи. Цей процес не зупинився й сьогодні, адже існування в сучасних країнах законодавчих органів свідчить про його постійну еволюцію. Як і будь-який живий організм, право теж має свій зародок й причетність до певної родини, себто витоки й методологічні джерела тої чи іншої філософсько-правової традиції.